

gospodarske, obertniške in narodne.

V Ljubljani v sredo 29. decembra 1858.

Jerebikovo drevo.

Jerebikovo drevo (jerebikovec, vélika brekulja, navadni skurš, Eberesche, Vogelbeerbaum, wilder Sperberbaum, sorbus aucuparia) se iz semena dobiva, če se sad ali jagode z drevesa naberó. Če se hoče dobro seme dobiti, se pustijo omenjene jagode tako dolgo na drevesu, da popolnoma dozori, potem se sad z drevja pobere, in se dene v kakošno posodo, da sognjije, ali pa se kmali zmečka in v vodi dobro opere, da se lušine in sok od semena odpravijo, dokler se nekoliko ne osuši in se poseje; ali se pa na snažnem kraju hrani toliko časa, da se poseje.

Tega semena ne gré na pregnojen kraj sejati, ampak le precej dober svet mu je pripraven, da je le popred dobro prekopan bil. Ko se za omenjeno setev pripravni svet dobro prekoplje, in v 4 čevlje široke grede razdeli in med njimi poldrug čevelj široke steze napravijo, se po tacih gredah po 6 pavcov narazen in po pol pavca globoki grabnički naredijo, po katerih se poredkoma seme poseje in z zemljo zasuje. Kadar spomladi že bilke iz zemlje pribodejo, se morajo opletati, da jih plevél ne zamori, in zemlja okoli njih se mora nekoliko prekopati, da spešneje rastejo.

Drugo spomlad se drevesca na drug kraj presadé, kateri je bil že poprejšno jesen za poldrugi do dveh čevljev globoko prekopan. Kadar se omenjene drevesca iz gred za presajo kopljejo, se jim morajo koreninice nekoliko prikrajšati, potem se v versto za čevelj narazen posadijo, kjer ostanejo toliko časa, dokler tako velike ne zrastejo, da so pripravne za presajo na take kraje, kjer bodo ostale.

V toplejih krajih se morejo koj v jeseni, berž ko listje z njih popada, na namenjene kraje presaditi; v merzlejih krajih pa še le drugo spomlad, ko jim še le od mraza poparjeno listje odpade. Z zelenim listjem se ne smejo nikoli presajati. Pozimi jerebikove drevesca presajati ni na nobeno stran varno; prvič zato ne, ker se ne more zemlja okrog korenin popolnoma vléči, in drugič bi utegnile ranjene korenine prezebsti, če bi ne bile z zemljo krog in krog do dobrega zasute. Ondi pa, kjer je kraj gorak, se morejo, da jim le listje odletí, že presaditi; zakaj v jeseni drevje presajati je, kakor sadjorejci večidel terdijo, bolje kakor spomladi.

Kadar je že čas, zadosti odrašene drevesa na druge kraje presaditi, kjer bodo vedno ostale, se morajo ondi, kjer bodo drevesa stale, že v poprejšni jeseni po 4 čevlje široke, po 3 pa globoke jame skopati, kamnje iz persti pobrati, perst pa okrog jame raztrositi, da se po zraku, dežju, snegu in mrazu rodovitneje napravi. Prihodnjo spomlad se nasuje zemlje 2 ali 3 tedne, preden se jerebikovje saditi prične, toliko v jame, kar je prav, da se dovelj vsede, preden se začne drevje saditi.

Če se drevesa v verste sadé, se že koli popred v jame zasade in dobro zabijejo, in se na severni kraj tako postavijo, da se drevo bolj na južni strani poleg kola posadí. Drevesa za presajo se morajo, kar je moč, varno skopati, da se jim korenine preveč ne potergajo in poškodovajo; predolge se mu morajo porezati, in če ima drevó lep verh, se mu mora tudi prikrajšati, in sicer po večini korenin več ali manj. Potem še le se h kolu postavi, in če se to delo v suši opravlja, se mu mora dobro zaliti, kar se pozneje

tudi večkrat ponavljati ima, posebno v suši. Ako se kol od drevesa odterga ali nagne, se mora sopet privezati in k drevesu poravnati, in vselej tako na ohlapno, da se drevesce ob kol ne dergne; če bi se utegnilo pa vendar le dergniti, se mu dene vmes mahú ali pa slame.

Jerebikovo drevo raste na velikem svetu rado, naj je gorak ali merzel, nizek ali visok, samo v močernem in vodenem kraju ne. Ako voda do korenin zahaja, ti jerebikovje ne bo rastle, ampak ti bo jelo bolehati in hirati, dokler se ne posuši.

Po gorah, planinah, hribih in homcih se jerebikovec še sém ter tjé posamezen nahaja. Res je za take višave najpripravniši, ki so pešene, puste, merzle in gole; ako se z jerebikovjem in enakim drevjem nasadijo kraji, kamor se živina in drobnica na pašo goni, ji bo v vročini senco delalo.

Jerebikovo drevo raste naglo, sterpi vsako vreme, zraste čez 30 čevljev visoko, ima ravno, gladko in terdno deblo, in starost do 100 let doseže. Spomladi ima lepo belo cvetje, da ga je veselje viditi, v jeseni pa kakor grojzdje v širokih grojzdih rudeče jagode po vejah visé. Zavolj te lepe podobe je tedaj priporočila vredno.

Iz tega sadja se dá tudi žganje kuhati, toda, kakor skušeni žganjarji terdijo, ima veliko strupene pruske kisline (Blausäure) v sebi, zato ga tudi ni varno iz enacega sadú žgati. Jerebikove jagode pa nekteri ptiči in kuretnina radi zobljejo. Iz lesa se mnogoverstno orodje napravlja.

Nekteri sadjorejci tudi pripovedujejo, da se dá tudi hruška na jerebikovec cepiti; to je res, da se dá cepiti, in če se tudi hruškov cepič na jerebikovcu prime in nekoliko časa raste, mu gotovo ne bo nikoli tolik zrastel, da bi sad donášal!

Gospodarske skušnje.

(Perst dobra stelja). Skušnje so poterdile, da je perst pozimi dobra stelja — in vendar še vse premalo nastiljajo kmetovavci s perstjo. Vsaki hlev se dá s perstjo nastiljati; tudi perstena nastelja ne prizadene velicnih stroškov, ampak le nekoliko več dela. Živini kaj dobro dé ta stelja; na suhem stoji in čedna je pa zdrava. Gnojnice se nič ne pogubi, ker se je perst napije, da je potem rodovitniša. Neki kmetovavec priporoča perst tako-le nastiljati: Persti se dene pod živino za 8 do 10 pavcov na debelo, da je spred in zad ravno visoka; zadej se pa priveže ali pribije močna dila, da zemlja zad ne uhaja, kadar živina po nji stopa. Trikrat na dan se posterže blato in poscavnici zmečcana zemlja spod živine na kup zad živine. Kadar je je pa že precej na kupu, se spravi na gnojnišče. V 2 ali 3 tednih je treba vso perst izkidati in jo z novo nadomestiti, ktera pa mora biti vselej dobro suha in saj že v jeseni za ta namen navožena in pod streho spravljena.

(Starost jajc spoznati). Da spoznaš, koliko dni je jajce staro, raztopi v 3 maslicih čiste vode 7 lotov kuhinske soli. V to slano vodo deni jajce, kterege starost hočeš zvediti. Ako je jajce tisti dan znešeno, padlo ti bo berž popolnoma na dno; ako je od sinoči, ne bo padlo celó do dna; ako je pa stareje kakor 5 dni, plava na vodi, in kolikor stareje je, toliko višje plava.